

**Eric Christiansen, *Krucjaty północne*,
tłum. J. Szczepański, Poznań 2009, ss. 366**

Kiedy do Europy dotarła wieść o upadku hrabstwa Edessy, papież Eugeniusz III wyszedł z inicjatywą zorganizowania kolejnej wyprawy krzyżowej. Gorącym zwolennikiem krucjaty stał się Bernard z Clairvaux – współtwórca reguły zakonu templariuszy, ikona ówczesnego chrześcijańskiego świata. Przyszły święty do udziału w wyprawie nakłonił wielu rycerzy francuskich i niemieckich, ale w pozostałych krajach Zachodu odzew był znacznie mniejszy. Wobec takiego stanu rzeczy Eugeniusz III nie mógł pozostać obojętny. Papież przekonał Alfonsa VII Kastylijskiego do zaatakowania nie Saracenów w Syrii, a Maurów na Półwyspie Iberyjskim.

13 marca 1147 roku Bernard z Clairvaux był obecny na obradach Reichstagu. Tam usłyszał nawoływania saskiego rycerstwa, domagającego się zorganizowania zbrojnej wyprawy przeciwko pogańskim plemionom Słowian. Bernard skrupulatnie przedstawił sprawę papieżowi, ten zaś, pragnąc wykorzystać sytuację, wydał bullę *Divina dispensatione*, na mocy której chrześcijanie z Europy Północnej i Środkowej zostali zwolnieni z obowiązku udziału w walce z muzułmanami w Ziemi Świętej, pod warunkiem jednak, że wypowiedzą świętą wojnę sąsiednim poganom. Tak rozpoczął się nowy rozdział w dziejach wypraw krzyżowych – krucjaty północne.

Książka E. Christiansena, profesora New College w Oksfordzie, stanowi próbę opisu działań zbrojnych, prowadzonych w imieniu chrześcijaństwa wokół Morza Bałtyckiego od XII do XVI wieku oraz ich konsekwencji. Autor dzieli swoje dzieło na dziewięć rozdziałów, rozpoczynając je od przedstawienia sytuacji, jaka zaistniała w Europie Północno-Wschodniej u zarania wypraw krzyżowych, a kończąc na sekularyzacji Inflant i ich podziale. Christiansen porusza prócz tego problem krucjat połabskich (1147-1185) i kwestię podboju wschodnich krajów nadbałtyckich, takich jak: Inflanty, Prusy, Estonia czy Finlandia. Zarysowuje także wydarzenia związane z wyprawami krzyżowymi skierowanymi przeciw Litwie (1283-1410) i Nowogrodowi (1295-1378). Na tle rozdziałów poświęconych samym wyprawom zbrojnym gorzej wypadają pozostałe, które dotyczą idei zakonnego rycerstwa i możliwości jego wykorzystania (rozd. 3) oraz polityki Stolicy Apostolskiej wobec chrześcijańskiej misji w Europie Północno-Wschodniej (rozd. 5). Mają one charakter bardzo lapidarny i jedynie w bardzo skromny sposób zarysowują poruszane w nich problemy. Wyjątkiem od tego jest rozdział 8, w którym autor opisuje systemy rządów powstałe na podbitych terenach pogańskich oraz panujące tam warunki do życia.

Eric Christiansen swoją narrację wzbogacił obszernymi cytatami z wielu materiałów źródłowych, między innymi: *Codex diplomaticus Prussicus*, *Codex Pomeraniae diplo-*

maticus, Diplomatarium Danicum, Diplomatarium Suecanum, Monumenta Germaniae Historica: Scriptores rerum germanicarum czy też *Monumenta Poloniae Historica*. Zabieg ten niewątpliwie uwiarygodnia wywody autora i czyni je ciekawszymi. Na uwagę zasługuje opracowanie chronologii wydarzeń, która ułatwia czytelnikowi odbiór książki, a także zestawienie władców: Danii, Szwecji, Litwy i Nowogrodu oraz wielkich mistrzów zakonu krzyżackiego. Całość dopełniają mapki, które dla odbiorcy są czytelne i zrozumiałe.

Książka E. Christiansena nie pretenduje do roli kompendium wiedzy na temat krucjat północnych. Jest natomiast ważnym głosem w dyskusji o ich genezie, przebiegu i skutkach. Głosem wyważonym, rzetelnym i godnym polecenia.

Kamil Wasilkiewicz

